

2. Сібоні О. Досить уже помилок. Як наші упередження впливають на наші рішення. Київ, 2021. 240 с.
3. Lessenska T. (2018) The Istanbul Convention domesticated. Explaining the outcome – a comparative study of Bulgaria, Croatia and Greece.
URL: https://www.researchgate.net/publication/328928561_The_Istanbul_Convention_domesticated_Explaining_the_outcome_-_a_comparative_study_of_Bulgaria_Croatia_and_Greece (Last accessed: 10.06.2021). DOI:10.13140/RG.2.2.34759.96166
4. Wittenius M. (2020) Violence against Women. On the implementation of the Istanbul Convention in Finland. *Observatory for Sociopolitical Developments in Europe*. URL: <https://beobachtungsgesellschaftspolitik.de/f/962c660e40.pdf> (Last accessed: 13.06.2021).

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ І ПОСТУП ДО ЕГАЛІТАРНОСТІ: ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНИ І МОЛДОВИ

Костюченко Тетяна Сергіївна

кандидатка соціологічних наук, старша викладачка кафедри соціології
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Марценюк Тамара Олегівна

кандидатка соціологічних наук, доцентка кафедри соціології
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Онищенко Анна Володимирівна

директорка консалтингової практики, РwC Україна

Осауленко Ольга

програмна менеджерка, ООН Жінки

Актуальність дослідження. Дослідження гендерних стереотипів та оцінка поступу до утвердження егалітарних цінностей в Україні та інших країнах Східного Партнерства, зокрема Молдові, демонструють полярні настрої та преференції. З одного боку, за останнє десятиліття чимало законодавчих змін сприяли формуванню більш позитивного ставлення до жінок у політиці найвищого рівня. Набув публічної підтримки рух із протидії гендерно обумовленому насильству, який привернув увагу до проблема покладання провини на постраждалих та поставив питання попередження насилля через подолання гендерних стереотипів. Однак, з іншого боку, у питаннях економічного характеру – хто у сім'ї має заробляти більше, жінка чи чоловік, або ж чи жінка має у пріоритеті ставити дітей і сім'ю, а не кар'єрне зростання – суспільні настрої характеризуються значною присутністю патріархатних рис [1], а горизонтальна і вертикальна гендерна сегрегація на ринку праці сприяє відтворенню стереотипів [2]. Посилення навантаження на жінок відбулося і через пандемію COVID-19 (напр., вимушені скорочення торкнулися в першу чергу жінок). Тож це дослідження має на меті виявити і охарактеризувати в порівняльній перспективі ступінь поширеності різних патріархатних поглядів та егалітарних настроїв серед населення двох країн – України і Молдови, адже обидві країни, з одного боку, мають спільне радянське минуле, а з іншого – відмінну траєкторію розвитку стосовно інтеграції з ЄС.

Методологія дослідження. Дослідження ґрунтується на порівнянні результатів опитування дорослого населення України та Молдови щодо гендерних стереотипів, реалізованого у листопаді-грудні 2020 року методом комп'ютеризованих телефонних інтерв'ю за загальнонаціональними вибірками, по 1000 опитаних у кожній країні. Тематика опитування охоплює як питання сприйняття посилення участі жінок у таких сферах суспільного життя як політика та економіка і загалом продуктивну діяльність, так і ставлення до збільшення залучення чоловіків у доглядову та неоплачувану репродуктивну працю. Середня тривалість інтерв'ю – 30 хв, відбір телефонних номерів відбувався випадковим чином (після автоматичного генерування випадкового мобільного номера телефону і у разі підтвердження, що номер є активним, оператори студії CATI запрошували потенційних респондентів/ок взяти участь в опитуванні). На етапі аналізу сконструйовано статистичні ваги, які коригують вибірку по кожній країні відповідно до статевікової структури дорослого населення (18 років і старше) та відповідно до пропорційного розподілу за макрорегіоном, розміром і типом населеного пункту.

Основні результати та висновки. Загалом, як в Україні, так і в Молдові присутня поляризація поглядів: як егалітарні, так і патріархатні уявлення щодо окремих питань співіснують різною мірою. Зокрема, те, що ключова риса їх особистості як чоловіка/жінки респонденти-чоловіки в обох країнах частіше, ніж жінки, зазначили забезпечення родини. Однак у Молдові частки тих, хто з цим погодився повністю або частково, склали 86% серед жінок та 96% серед чоловіків, тоді як в Україні – 55% та 96%, відповідно. Тим не менш, із важливістю для них як для чоловіка/жінки мати роботу погодились (повністю

чи частково) переважна більшість жінок і чоловіків в обох країнах, однак для чоловіків таке бачення важливості роботи більш характерне (у Молдові повністю або частково погодилися, що робота для них важлива, 92% жінок та 97% чоловіків, в Україні – 83% та 95%, відповідно). Це ставить питання про те, наскільки для жінок в кожній із досліджуваних країн є відкритим шлях кар'єрного зростання із відповідною вищою заробітною платою, а отже і вагомим внеском до сімейного бюджету. І тут одним із гендерних стереотипів, які можуть слугувати бар'єром при подоланні скляної стелі та розриву в оплаті праці може бути уявлення саме про чоловіка як про «годувальника» у родині. Згідно з відповідями, для майже половини опитаних в кожній країні основною особою, яка заробляє в родині (є «годувальником»), є чоловік (47% у Молдові, 45% в Україні зазначили цей варіант відповіді), хоча відповідь «жінка і чоловік рівною мірою» зазначили понад третина опитаних в кожній країні.

Як показали результати Світового дослідження цінностей у хвилі 5 за 2005-2009 роки, із твердженням, що чоловіки є кращими керівниками у бізнесі, аніж жінки, не погодилися повністю або частково понад половина опитаних в Молдові (55%) у порівнянні з 44% в Україні [3]. Уже в 2020 році питання щодо більшої важливості для чоловіків, аніж для жінок, просування кар'єрною драбиною році виявило, що в Україні та Молдові жінки і чоловіки з цим не погоджуються майже однаково часто (по 38% в Україні, у Молдові 39% жінок та 42% чоловіків), але майже стільки ж із такою думкою погоджуються. Тобто, можна чітко бачити поляризацію патріархатних та егалітарних поглядів на кар'єру як важливу складову життя і жінки, і чоловіка. Водночас, у Молдові можемо бачити більшу відкритість і схвалення ідеї щодо жінки на посаді прямої керівниці респондента/ки – підтримали би таке більшість опитаних в Молдові (61%), і більшою мірою це є жінки, аніж чоловіки (64% та 57%, відповідно); однак в Україні з таким погодилися би лише третина опитаних (37%), без суттєвої різниці за статтю. Дослідження пропонує також і інші цікаві емпіричні знахідки, частина з яких підтверджує поширеність окремих гендерних стереотипів у Молдові та Україні, а інша частина дає підстави сподіватися на подальший поступ егалітарних поглядів в обох країнах. Зокрема, понад третина опитаних в кожній країні зазначає, що питаннями виховання дітей і побутовими питаннями (прибирання, готування їжі) у їхній родині опікуються у рівній мірі жінки і чоловіки, однак досі наявна значна частка відповідей про відповідальність жінок за ці питання.

Загалом, якщо брати до уваги контекст (членство в ЄС у випадку Молдови, підписану Угоду про Асоціацію з ЄС та курс на євроінтеграцію для України, посилення за останнє десятиліття феміністичного руху), слід звернути увагу на різноманітні бар'єри для поступу егалітарних поглядів в обох країнах.

Література:

1. Костюченко Т. *Гендерованість ринку праці: порівняння кейсів України і Литви*. Київ : ГО «Український центр європейської політики», 2019 http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/gender_survey_SUPERFINAL_UPD.pdf?fbclid=IwAR1McTuaWAXBpJ9oEtuU3AeT4TnwsPVe9ApvEc7wRlPbb0cCENKgiarVf8 (дата звернення 27.09.2021)
2. Костюченко Т. Гендерна (не)рівність за результатами опитувань громадської думки: крок до егалітарності чи закріплення стереотипів? / Тетяна Костюченко // *Інша оптика : гендерні виклики сучасності* / упоряд. В. Агєєва, Т. Марценюк. Київ: Смолокип, 2019. С. 117-128. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16115/Kostiuchenko_Henderna_nerivnist_z Rezultatamy.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 27.09.2021)
3. World Values Survey, wave 5, 2005-2009 <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (дата звернення 27.09.2021)

ДЕФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В STEM-НАУКАХ

Медіна Тетяна Вячеславна

кандидатка соціологічних наук, доцентка,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Заболотна Оксана Адольфівна

докторка педагогічних наук, професорка,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Щудло Світлана Андріївна

докторка соціологічних наук, професорка,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Загоруйко Людмила Олексіївна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, Національний авіаційний університет (м. Київ)